

HISTORISCHE KANTTEKENINGEN

HET INSTRUMENTENKISTJE VAN MARIE LOUISE

Aartshertogin van Oostenrijk, Hertogin van Parma, Piacenza en Guastalla*

F. E. R. DE MAAR

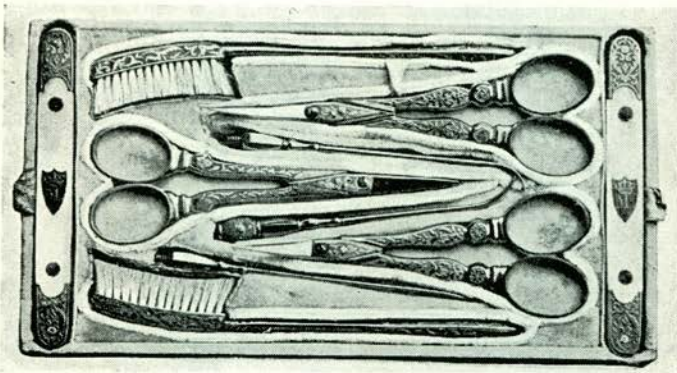
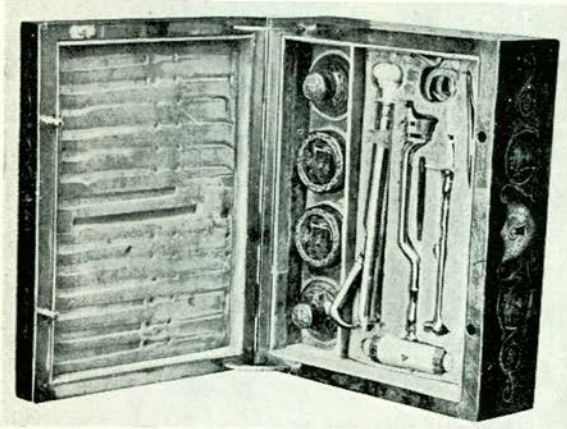
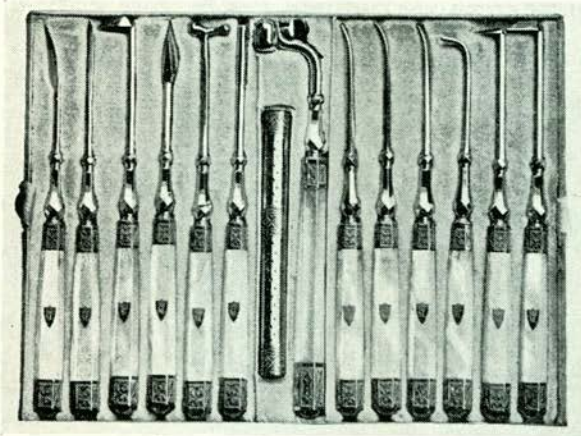

Kistje met tandheelkundige instrumenten

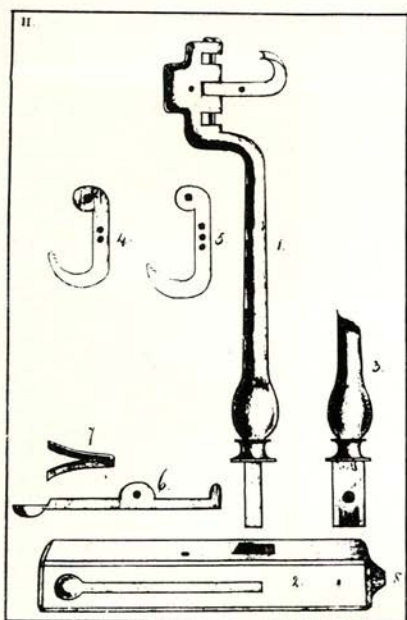
Er zijn slechts weinig kistjes met volledig tandheelkundig instrumentarium bekend uit het verleden.

Ze kwamen in twee periodes voor, allereerst in de empirietijd en daarna in uitgebreidere vorm vanaf 1840. De oudste kistjes dienden voor persoonlijke behandeling van voorname personen. Vanaf 1840 vervaardigde Chevalier's Dental Depot te New York als eerste meer uitgebreide instrumentenkistjes voor de praktijk uitoefening. Uit de Napoleontische tijd zijn er voor zover mij bekend slechts een drietal kistjes overgebleven. Twee van deze hebben toebehoord aan MARIE LOUISE, de tweede vrouw van NAPOLEON I. Het oudste wordt beschreven in het Festschrift des Vereines Oesterreichischer Zahnärzte van 1911. Het tweede kistje bevindt zich in de collectie KALMAN KLEIN en behoorde eveneens aan MARIE LOUISE. Ze moeten opeenvolgend door haar gebruikt zijn. Een derde kistje bevindt zich in de verzameling van de Ecole Odontologique te Parijs.

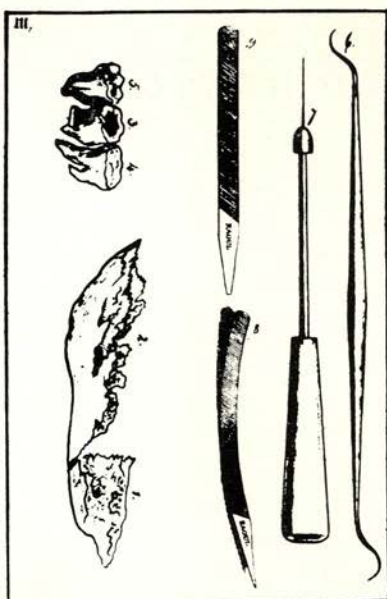
*) Voordracht gehouden op de Najaarsvergadering van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap op 31 oktober 1963.

Afb. 1. Afbeelding van de inhoud van het eerste kistje van MARIE LOUISE zoals beschreven door BREUER in 1911.

Afb. 2. MAURY's tandsleutel met verbeterde klauw. Uit zijn „Manuel du Dentiste” van 1820, plaat II.

Afb. 3. MAURY's stylet voor cauterisatie en sonde van RICCI. „Manuel du Dentiste” van 1820, plaat III.

Het is meer bedoeld voor mondhygiëne: de inhoud is iets beknopter dan in de kistjes van MARIE LOUISE en bovendien bevat het geen extractie-instrumentarium.

Het leven van MARIE LOUISE

MARIE LOUISE werd geboren op 12 december 1791 als dochter van Keizer FRANS I van OOSTENRIJK. Op 1 april 1810 huwde zij op 18-jarige leeftijd met NAPOLEON I, na zijn scheiding van JOSEPHINE DE BEAUHARNAIS. In 1811 werd zij moeder van zijn enige zoon, de koning van ROME, later Hertog van REICHSSTADT (L'Aiglon, gestorven 1832). In 1814, terwijl NAPOLEON in ballingschap op Elba was, woonde zij met haar zoon in Schönbrunn. Na NAPOLEON's val, juni 1815, vertrok zij uit Wenen en werd in 1816 Hertogin van PARMA, PIACENZA en GUASTALLA. Zij woonde daar met haar minnaar, de Generaal ADAM ADELBERT, Graaf von NEIPPERG. Zij schonk hem verschillende kinderen: op 8 augustus 1819 werd WILHELM ALBRECHT geboren, die de geslachtsnaam MONTENUOVO aannam. Na NAPOLEON's dood in 1821 huwde zij met de Graaf von NEIPPERG. Na von NEIPPERG's dood in 1829 huwde zij in 1834 met de Graaf DE BOMBELLES. Zij stierf op 17 december 1847, dus op 57-jarige leeftijd. Met de kleinzoon van WILHELM ALBRECHT MONTENUOVO stierf in 1951 dit geslacht in mannelijke lijn uit.

de Maar

MANUEL DU DENTISTE,

POUR L'APPLICATION

DES DENTS ARTIFICIELLES INCORRUPTIBLES;

SUIVI

De la Description de divers Instrumens perfectionnés;

ORNÉ DE QUATRE PLANCHES LITHOGRAPHIÉES.

PAR J. C. F. MAURY,

Chirurgien-Dentiste, reçu à la Faculté de Médecine de Paris,
ancien Chirurgien des Hôpitaux Militaires, Dentiste du Bu-
reau de Charité du 2e. arrondissement, et de plusieurs Pen-
sions, etc.

A PARIS,

Chez { LATOUR, Libraire, grande cour du Palais-Royal;
GABON, Libraire, place de l'École de Médecine;
L'AUTEUR, rue de Richelieu, n°. 67, où l'on trouve
les Ouvrages de Ricci, Dentiste.

1820.

TRAITÉ COMPLET

DE L'ART

DU DENTISTE,

D'APRÈS

L'ÉTAT ACTUEL DES CONNAISSANCES.

PAR F. MAURY,

DENTISTE DE L'ÉCOLE ROYALE POLYTECHNIQUE.

NOUVELLE ÉDITION,

AVEC UN ATLAS DE 40 PLANCHES.

PARIS.

LIBRAIRIE DES SCIENCES MÉDICALES
DE JUST ROUVIER ET E. LE ROUVIER,
RUE DE L'ÉCOLE-DE-MÉDECINE, N° 8.

1833.

TRAITÉ COMPLET

DE L'ART

DU DENTISTE

D'APRÈS

L'ÉTAT ACTUEL DES CONNAISSANCES.

PAR F. MAURY

DENTISTE DE L'ÉCOLE ROYALE POLYTECHNIQUE.

AVEC 50 PLANCHES.

PARIS

GABON, LIBRAIRE-ÉDITEUR,

RUE DE L'ÉCOLE DE MÉDECINE, N° 10.

1828.

TRAITÉ COMPLET

DE

L'ART DU DENTISTE

D'APRÈS L'ÉTAT ACTUEL DES CONNAISSANCES

Contenant la description anatomique de la bouche et de ses dépendances, les
placemens de la première et de la seconde dentition, les maladies de
l'organe dentaire et celles de la bouche, les soins hygiéniques de la bouche
à toutes les époques de la vie, les opérations qui appartiennent spécialement
à l'art du dentiste, et les divers instrumens qui sont employés à l'exécution
de ces opérations, enfin les différents moyens mécaniques, et même chirurgicaux,
qui peuvent servir les parties appartenant à l'organe dentaire; suivi d'une litho-
graphie des auteurs qui ont écrit sur l'art du dentiste.

Par F. MAURY

Dentiste de l'École royale Polytechnique.

Troisième Édition

Complétée et mise au courant de la science, au moyen d'un grand
nombre de notes,

Par PAUL GRESSER

Élève distingué des Écoles communales et du Bureau de Santé
de l'arrondissement de Paris,
de la Société générale de l'Éducation, de plusieurs Institutions, etc.

AVEC UN ATLAS CONTENANT 52 PLANCHES ET LEUR EXPLICATION

PARIS

Librairie des Sciences médicales

DE JUST ROUVIER

Rue de l'École-de-Médecine, 8.

1841

Afb. 4. Titelpagina's van F. MAURY's werken uit 1820, 1828, 1833 en 1841.

Het eerste instrumentenkistje van MARIE LOUISE

Het oudste kistje dat aan MARIE LOUISE heeft toebehoord wordt beschreven door RICHARD BREUER in het Festschrift des Vereines Oesterreichischer Zahnärzte in 1911 (afb. 1). Het was toentertijd nog in het bezit van het geslacht MONTENUOVO. BREUER zegt dat NAPOLEON I het aan zijn gemalin MARIE LOUISE ten geschenke heeft gegeven. De gouden doosjes in het kistje zijn gegraveerd met het keizerlijk wapen. Op de handvatten van paarlemoer met gouden manchetten staan de initialen M.L., dezelfde als op het kistje in de collectie KALMAN KLEIN. Op de rand van het met zilver ingelegde mahonie kistje staat gegraveerd: Grangeret Clier de S.M. l'Empereur, Rue de Saints Pères à Paris. De instrumenten liggen in vakjes in de met wit fluweel en zijde beklede bakjes. De indeling komt vrijwel overeen met het kistje uit de collectie KALMAN KLEIN. Het bestaat uit drie lagen; de bovenste lade bevat enkele lancetten, enkele tandsteeninstrumenten, een polijststaal en enkele plastische instrumenten, die ook als cauter gebruikt konden worden. In de middelste lade liggen twee bistouris met fraaie paarlemoeren en gouden houders, twee met goud overtrokken tandenborstels, waarvan de steel en het borstelgedeelte van ivoor, de haren van geitehaar zijn. De drie gouden scharen in deze lade, een rechte, een holle en een stompe, zijn fraai met rood-gouden roosjes en groen-gouden blaadjes versierd. Tussen de scharen liggen drie inschroefbare koehoornsondes, een vorm zoals die door RICCI te Parijs in het begin van de eeuw werd aangegeven. In de onderste laag staan twee kristallen flesjes met gouden stop en de reeds eerder genoemde gouden dozen met het wapen van de keizerin. Volgens BREUER vertoonden zij geen sporen ooit gebruikt te zijn. Daaronder ligt een Ueberwurf van het type, zoals ze in KNAUR's catalogus in 1796 werden afgebeeld. Hieronder ligt een tandsleutel, een model dat niet anders kan zijn dan het door FOX verbeterde model uit 1806. In het vakje ernaast enkele klauwen voor deze sleutel, alle halfronde modellen waarop ik U opmerkzaam maak in verband met de wijziging, die ik straks zal noemen. Het derde extractie-instrument is m.i. een rechte sleutel met een in het kussen roteerbare klauw, zoals aangegeven werd door BENJAMIN BELL in 1786. Hieronder ligt nog een klem voor vijltjes en volgens BREUER nog enkele vijltjes. We mogen wel aannemen dat de keizer dit kistje aan zijn gemalin heeft gegeven tussen 1810 en 1814. De fabrikant zal zeker getracht hebben het modernste instrumentarium, dat op dat moment in gebruik was, in het kistje te plaatsen. De sleutel van FOX is daarvoor een bewijs. DUBOK FOUCOU was de tandarts van NAPOLEON tot 1814. Was hij ook met de behandeling van de keizerin belast en heeft hij dit instrumentarium voor haar gebruikt? Veel is het in ieder geval niet gebruikt, hetgeen ook van de instrumenten in het kistje uit de collectie KALMAN KLEIN gezegd kan worden. Het is niet bekend waar zich dit eerste kistje van MARIE LOUISE thans bevindt; navraag bij de nog in leven zijnde leden van het geslacht MONTENUOVO leverde geen resultaat op.

Handbuch
für
Zahnärzte

von
J. C. F. Maury,

Zahnarzte und Ehrenmitglied der medizinischen Fakultät zu Paris, ehemaligem Zahnarzte der Militärhospitäler, Zahnarzte im zweiten Bezirk der allgemeinen Krankenanstalt und in verschiedenen Erziehungsanstalten; Mitglied der naturhistorischen Gesellschaft zu Genua u. s. w.

Eine vom Verfasser dem Könige mit Beifall aufgenommene Schrift.

Mit vier Kupfersteinen.

Nach der neuen verbesserten Auflage
frei übersetzt

von

Herrn Wihl. Casp,
der Medizin und Chirurgie Doctor, praktischem Roste zu Zürich.

Lübeck 1825.

Verlag des Buchhändlers K. W. Neumann.

IL DENTISTA ISTRUITO

CHE INSEGNA COLLA SCORTA DELLE PIÙ RECENTI COGNIZIONI

L'ARTE DI CURARE LA PROPRIA DENTATURA

E DI OVVIARE POSSIBILMENTE AL DOLORE DEI DENTI

Si espungono inoltre

I rimedi più efficaci e sicuri per calmare e guarire le
Doriture, le infiammazioni e tutti gli altri mali conosciuti
dei Denti e delle Gengive; le morse più spesso in molti
casi alla loro radice, ed arrestate; le cure necessarie allo
spontaneo del Denti de Bambini per evitare ai mali che ne
sono la causa; una, per dare una buona direzione ai Denti
permanenti, e talvolta, quelli che l'averanno visuale.
Il tempo opportuno di impiantare, e sostenere e estrarre
il Dente cariato e dolente; le precauzioni da averci prima
e dopo l'estrazione di un Dente, ed i rimedi per opporsi
alla emorragia ed agli altri inconvenienti che conseguono
talvolta una tale operazione, ec. ec.

SI AGGIUNGE

UNA BREVE DESCRIZIONE DELL'ARTE DI RIMETTERE
I DENTI ARTEFATTI.

Opera chiara, precisa, senz'ombra di empirismo
indispensabile ad ogni caso di famiglia

DI F. MAURY

DENTISTA DELLA REAL SCUOLA POLITECNICA DI PAVIA

COMPILATA

DA PIETRO SPADA

E CORREDATA DI RAME.

MILANO

A RESE DELL'EDITORE LORAZZO BONOGNO

Libreria nella Corte di S. Maria. Via.

1834.

Vollständiges
Handbuch

Zahnarzneikunde,

von

Dem gegenwärtigen Standpunkte der Wissenschaft.

von

F. Maury,

Docenten an der Königl. polytechnischen Schule zu Paris.

Zweite, nach der dritten Ausgabe des französischen
Originals verbesserte, Auflage.

Mit 40 lithographirten Tafeln.

Weimar,

im Verlage des Landes-Anstalters-Comptoirs.

1840.

Verlag von
Hermann Grubel
Hof-Buchbinder in Pest lithographirt von

TREATISE

ON

THE DENTAL ART,

FOUNDED

ON ACTUAL EXPERIENCE.

Illustrated by two hundred and sixty-two Figures in Lithography, and fifty-four Wood Cuts.

BY F. MAURY,

DENTIST OF THE ROYAL POLYTECHNIC SCHOOL.

Translated from the French.

WITH NOTES AND ADDITIONS,

BY J. B. SAVIER,

DENTIST OF DENTAL SURGERY.

PHILADELPHIA:

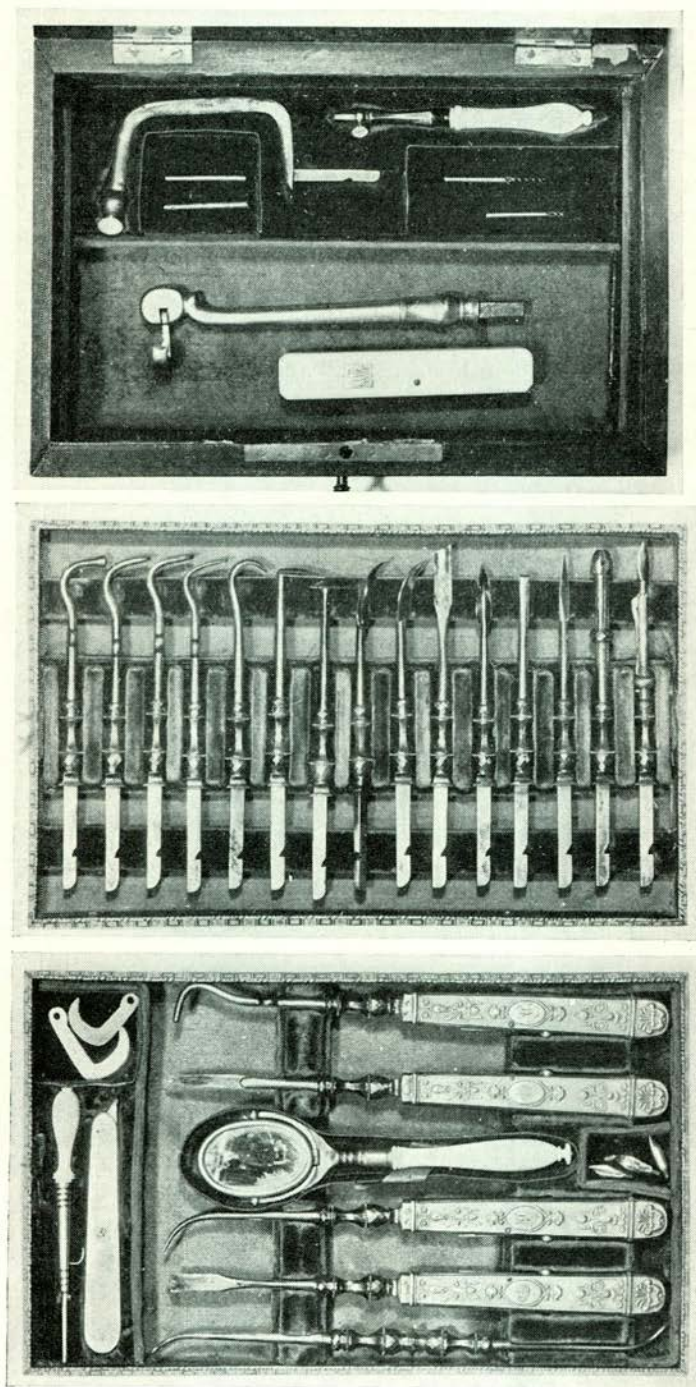
LEA AND BLANCHARD.

1843.

Afb. 5. Titelpagina's van de vertalingen van F. MAURY's werken in het Duits 1825 en 1840, Italiaans in 1834 en Engels in 1843.

MAURY'S werken

Alvorens het tweede instrumentenkistje van MARIE LOUISE te beschrijven wil ik U eerst iets mededelen over de werken van C. F. L. MAURY en het daarin afgebeelde instrumentarium. Het in het kistje uit de collectie KALMAN KLEIN voorkomende instrumentarium is in vorm en zelfs in versiering identiek aan de in de werken van MAURY afgebeelde instrumenten. Uit de beschrijving in het werk van MAURY kunnen we precies nagaan, voor welke behandelingen de instrumenten bedoeld waren. Bovendien zijn er bepaalde extractie-instrumenten in het eerste kistje die in het tweede niet meer voorkomen. MAURY verwerpt ze in zijn werk van 1828. Ze zijn in 14 jaar buiten gebruik geraakt en vervangen door volgens opvattingen van die tijd modernere. In 1820 verschijnt de „Manuel du Dentiste” (afb. 4), het eerste door MAURY geschreven boekje. MAURY vertelt, dat hij zijn praktijk in 1808 begonnen is; hij associeert zich met de opvolger van wijlen tandarts M. RICCI, de hof tandarts van Monseigneur le Duc de BERRY. Hij beschrijft in dit boekje hoofdzakelijk de vervaardiging van protheses met porseleinen tanden, maar geeft in het tweede gedeelte een beschrijving van enkele instrumenten die in het tweede kistje van MARIE LOUISE voorkomen. Hij geeft een afbeelding van de Clé de Garangeot. (Zie Prof. L. CECCONI: La clé de Garangeot, Rev. Française d'Odonto Stomatologie 11:969-971, 1964). Volgens hem op dat moment het beste instrument voor de extractie en verre superieur aan de extractietang. Deze clé bestaat uit een 90° verstelbaar handvat en een steel met een grote S-bocht om een goed overzicht te behouden tijdens de extractie. Het kussen bestaat uit een hoog en een laag gedeelte en een uitschroefbare as, waarop de verschillende klauwen in drie posities geplaatst kunnen worden. De klauwen hebben een bijna rechthoekige bocht, ze zijn zo ontworpen door MAURY, omdat ze daardoor het element tijdens de extractie lager aangrijpen, en niet naar boven kunnen slippen zoals de oude halfronde modellen (afb. 2). MAURY beschrijft in deze „Manuel du Dentiste” de sonde van Ricci die eveneens in beide kistjes voorkomt (afb. 3). Met deze sonde, zegt MAURY, is het mogelijk iedere cariës zelfs op het mesiale vlak van de M₃ss te ontdekken. Men zal zich daardoor niet vergissen door een gezond in plaats van een carieus element te extraheren. Hiernaast staat een stylet afgebeeld; deze is van platina: een ijzeren of stalen zou te snel breken bij veelvuldig verwarmen. Deze diende om een pulpa te cauteriseren als op het element een stifttand geplaatst moest worden. Éen enkele applicatie was volgens MAURY voldoende! Bovendien zijn nog twee tandvijltjes afgebeeld om carieus weefsel weg te vijlen of het element te verkorten. Over veel instrumenten spreekt MAURY in deze druk nog niet: dat volgt eerst in de uitgebreidere druk van 1828. In 1822 verschijnt van het boekje een tweede druk. In 1825 werd het in het Duits vertaald en in Lübeck uitgegeven. (afb. 5). Het merkwaardige is dat men voor deze druk niet dezelfde kopergravures gebruikte, maar weer nieuwe tekende. Ook in volgende drukken en vertalingen zien we dat eveneens. Na deze werkjes volgt: Le Traité complet de l'Art du Dentiste, uitgegeven door MAURY in 1828. Een tweede druk hiervan volgt in 1833 en een derde druk bewerkt door PAUL GRESSET in 1841. Van de

Afb. 6. Het tweede instrumentenkistje van MARIE LOUISE dat zich bevindt in de collectie KALMAN KLEIN, Utrechts Universiteitsmuseum.

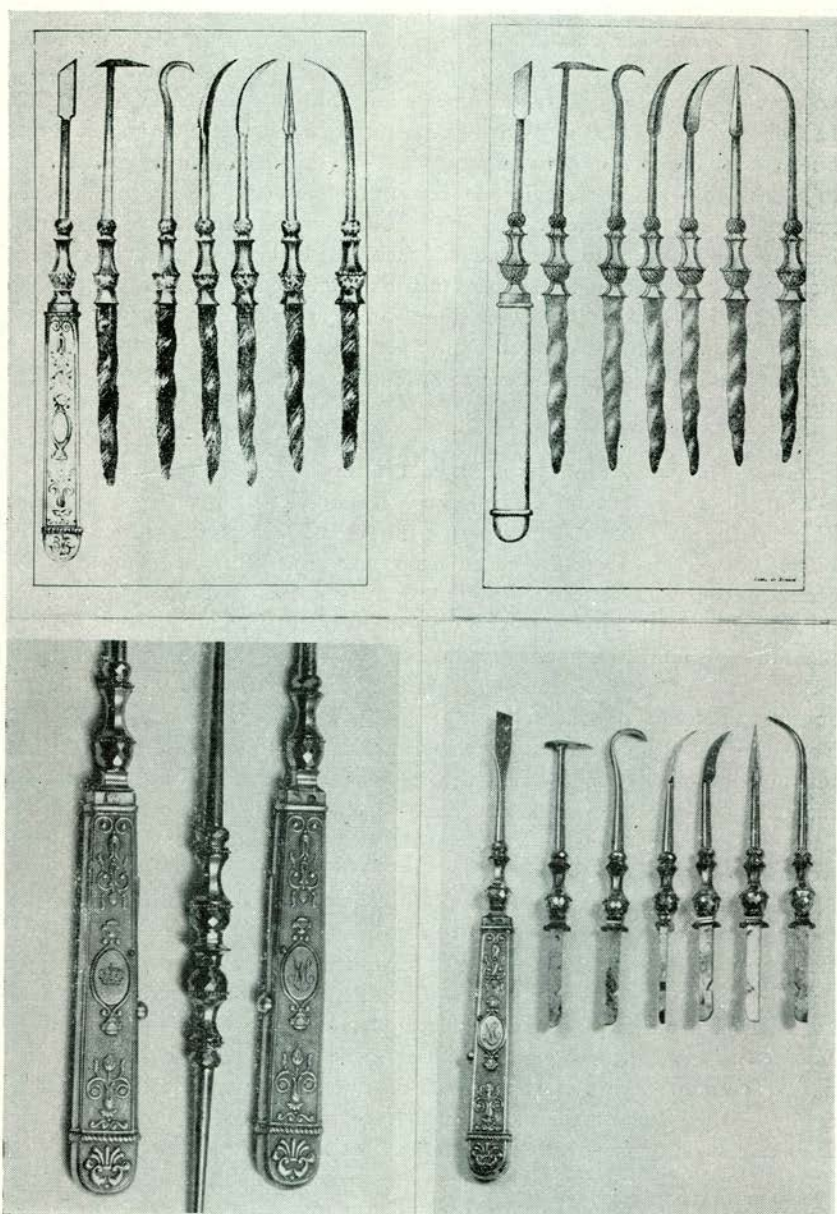
eerste druk verscheen een Duitse vertaling in 1830, van de tweede druk een vertaling in 1840 (foutief staat op titelpagina: „derde druk”). In 1834 verscheen een Italiaanse uitgave bewerkt door PIETRO SPADA. Hierin komt maar één plaat voor waarop de belangrijkste instrumenten uit MAURY's werk staan afgebeeld. In 1843 verschijnt te Philadelphia nog een Amerikaanse bewerking van MAURY's boek, waarbij tekst is bijgevoegd en de helft van de platen zijn weggelaten (20 in plaats van 40). Zijn verschillende instrumenten in deze 17 jaren zo obsoleet geworden dat de schrijver afbeelding niet meer noodzakelijk acht? MAURY heeft in zijn druk van 1828 40 platen opgenomen; blijkbaar waren ze hem niet fraai genoeg en heeft hij ze nog eens over laten tekenen door DE BENARD voor de druk van 1833, waardoor de kwaliteit van de afbeeldingen sterk verbeterde (afb. 7: boven l. en r.). Voor de Duitse herdrukken uit 1830 en 1840 werden weer aparte gravures gemaakt die in kwaliteit met die uit MAURY's druk van 1828 overeenstemmen.

Het tweede instrumentenkistje van MARIE LOUISE

Het instrumentenkistje uit de collectie KALMAN KLEIN heeft de afmetingen $21 \times 14 \times 8$ cm (afb. 6). Het is van eikehout met kersehout gefineerd. Van binnen bekleed met groen fluweel en afgezet met groen leder met goudstempel. Het bestaat evenals het eerste kistje uit drie lagen. Een bovenste laag, waarin 4 gouden handvatten liggen waarin de instrumenten geplaatst kunnen worden met een knipsluiting. De handvatten hebben de initialen M. L. aan de ene zijde en een kroontje aan de andere zijde (afb. 7. l.o.). Daartussen ligt een holle spiegel met ivoren handvat en de dubbeleindige koehoornsonde volgens RICCI. Bovendien liggen in dit laatje een lancetmes in paarlemoeren houder en een instrumentje om de lengte van de wortelkanalen te meten; verder nog drie rechthoekige klauwen voor de bijbehorende tandsleutel. De tweede lade herbergt 15 verschillende instrumenten die alle in de handvatten geplaatst kunnen worden.

Onderin ligt een vijlboog eveneens geschikt gemaakt voor een handvat en een instrumentje om afgebroken stiften te verwijderen. Tenslotte nog een verguld stalen tandsleutel. In het ivoren handvat bevindt zich een gouden plaatje waarop de initialen F. C. M. (FERDINANDO CALEMBRIN MERCURE) voorkomen. In het kussen is een roteerbare cylinder aangebracht, waardoor de klauw van links naar rechts verplaatst kan worden. Bij het kistje behoren enkele documenten, n.l. een paspoort voor CALEMBRIN MERCURE, waarin MARIA LUGIA verklaart, dat deze MERCURE hoftandarts is van H.M. Het is gedateerd 19 juni 1828. Aan de zijkant staan de persoonlijke kenmerken van CALEMBRIN MERCURE (afb. 8).

Aan de achterzijde komen 21 visa voor van een reis die F. CALEMBRIN MERCURE heeft ondernomen van Parma naar Parijs tussen 19 juni en 20 augustus 1828. Was het om dit kistje uit Parijs te halen voor MARIE LOUISE, omdat het eerste door het rumoer der tijden was weggeraakt? We kunnen wel aannemen dat dit kistje in Parijs is vervaardigd. Het is slechts op twee plaatsen van een makersstempel voorzien, n.l. op de vijlboog gemerkt WEBER en het lancet-

Afb. 7. Links boven: plaat 14 uit MAURY's druk van 1828. Rechts boven: dezelfde plaat uit de druk van 1833. Gegraveerd door BENARD. Rechts onder: De instrumenten uit het tweede kistje van MARIE LOUISE, in dezelfde volgorde neergelegd als MAURY ze afbeeldde. Links onder: Details van de handvatten en sonde van RICCI uit het kistje in de collectie KALMAN KLEIN.

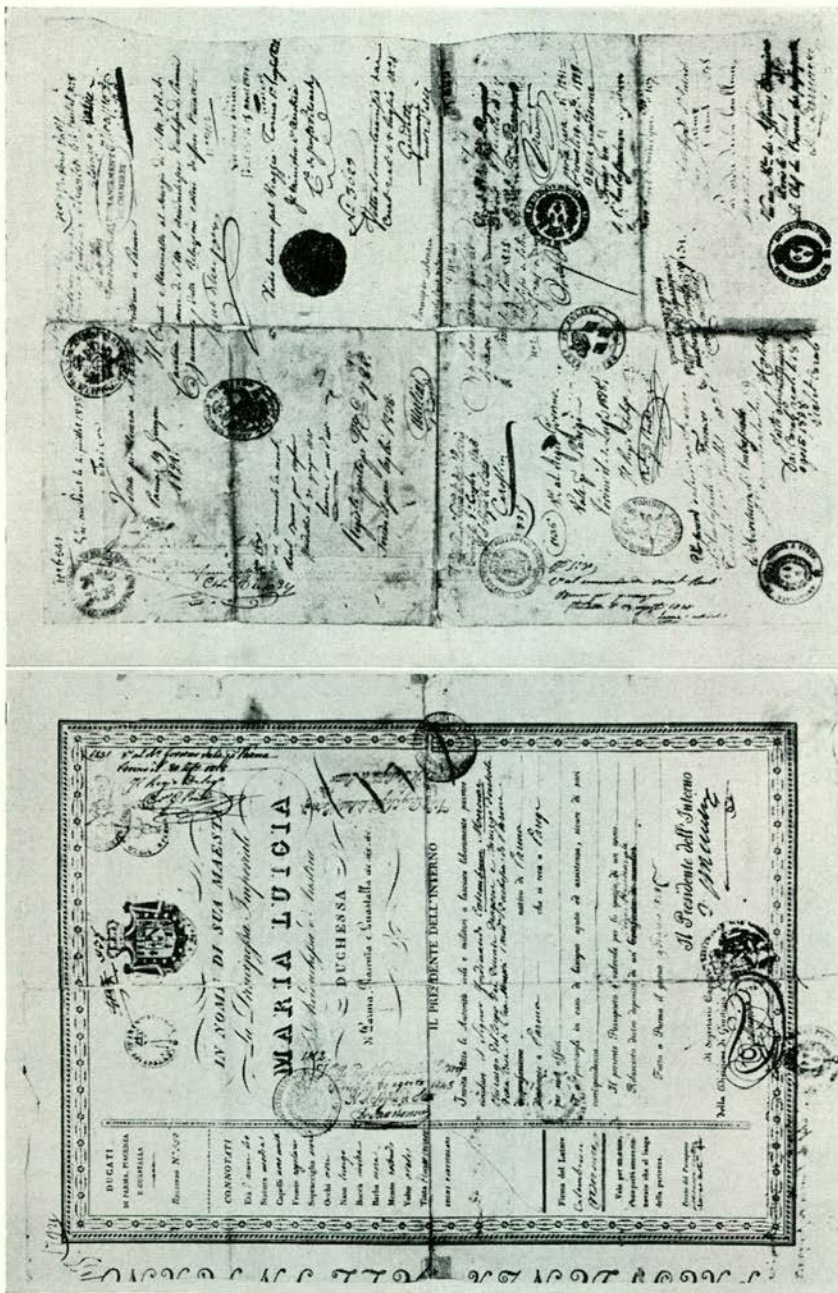
mesje is gemerkt WEBER, Paris. De eerste druk van MAURY waarin deze instrumenten stonden afgebeeld verscheen in 1828, hetzelfde jaar waarin MERCURE naar Parijs ging. Was het in die tijd zo'n nieuwigheid op tandheelkundig gebied dat MARIE LOUISE MERCURE hiervoor naar Parijs zond? In de Correspondance van MARIE LOUISE aan de Comtesse DE COLOREDO en de Comtesse DE GRENNVILLE tussen 1799 en 1847 wordt helaas nergens over MERCURE gesproken, wel over de haar behandelende arts. Bovendien werden er tussen 1825 en 1829 geen brieven van haar gepubliceerd. Het tweede document is een brief waarin SOPHIA COPPI, weduwe van CALEMBRIN MERCURE verklaart dat dit kistje gedurende drie geslachten in het bezit van haar familie is geweest en waarvan zij de echtheid garandeert. De grootvader van haar man was degene die MARIA LUIGIA met deze instrumenten behandelde. Het derde document is een foto van CESARE CALEMBRIN MERCURE die na de dood van FERDINANDO CALEMBRIN MERCURE eveneens hof tandarts van MARIA LUIGIA was.

In afb. 7 rechts onder zijn de instrumentjes uit het tweede instrumentenkistje van MARIE LOUISE in dezelfde volgorde afgebeeld als ze staan afgedrukt in MAURY's werken uit 1828 en 1833 op plaat 14. De op deze plaat afgebeelde instrumenten, no.1 tot en met 6 geeft MAURY aan voor het wegnemen van tandsteen. Ze moeten volgens hem perfect schoon zijn, van fijn staal, goed gehard en bevestigd op het handvat. Aardig zijn alle hygiënische maatregelen die MAURY voorschrijft alvorens men tandsteen kan afnemen bij een patiënt. Hij geeft deze zes instrumenten aan voor tandsteenverwijdering van de verschillende vlakken van onder- en bovenkaak. Hij beëindigt de operatie door met een borstel en tandpasta het gebit te reinigen in een roterende beweging. No. 5 is een lancetvormig instrument voor het incideren van abscessen. No. 7 is een gebogen sonde voor het gebruik in de onderkaak.

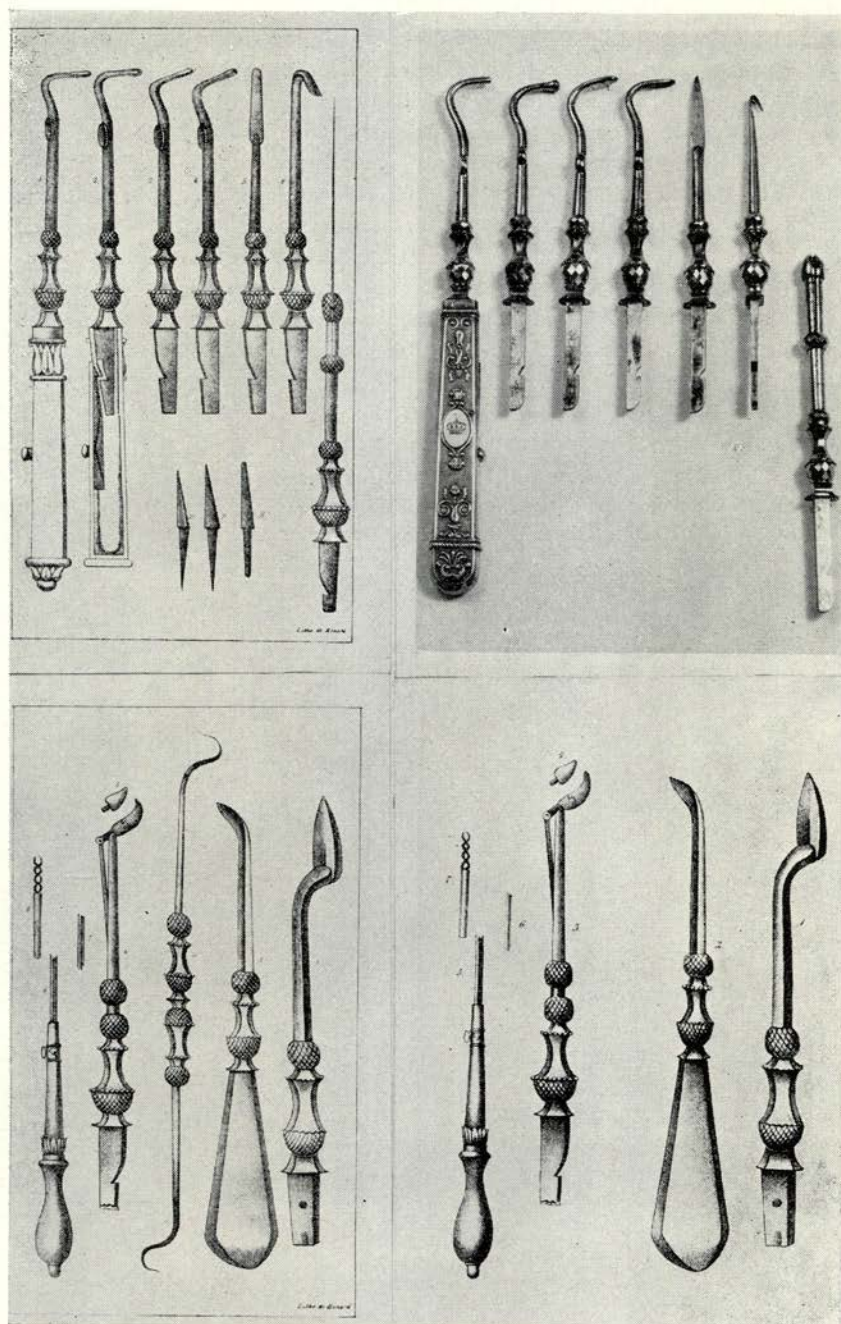
Afb. 9 bovenaan vertoont de instrumenten van plaat 15. De instrumenten 1, 2, 3 en 4 geeft MAURY aan als platte en ronde instrumenten om de tanden te plomberen, maar ook als cauter. Het carieuze weefsel verwijdert hij met een sonde, daarna droogt hij de caviteit en bewerkt met deze cauters de bodem. Hij gebruikt deze instrumenten dus ook om de caviteit met bladtin of met gemakkelijk kneedbaar bladgoud of platina te vullen. MAURY beschrijft eveneens het Darcetmetaal bestaande uit 8 delen bismuth, 5 delen lood en 3 delen tin. REGNART voegde aan dit mengsel nog 10% kwik toe. Instrument 5 is een tandstoker om tandsteen tussen de tanden te verwijderen. Instrument 6 dient om een lapje gingiva over een element te verwijderen. No. 7 is een porte-équarisoir, een drager van een hoekige naald. FAUCHARD gebruikt ze al om een kanaal te verwijden, voor het vervaardigen van een stifttand of een radix te perforeren bij een radiculair abces.

Afb. 9 onderaan vertoont plaat 21 van MAURY.

De op deze plaat afgebeelde instrumenten, behalve de twee hevels, komen in het kistje van MARIE LOUISE voor. Het is de sonde van RICCI waarbij men vooral moet letten op de overeenkomst in smeedwerk met afb. 7 l.o. Daarnaast het verplaatsbare lancetmesje. MAURY geeft dit aan, zowel voor incisie van de

Afb. 8. Paspoort voor FERDINANDO CALEMBREIN MERCURE, voorzijde en achterzijde met vele visa van juni tot augustus 1828.

Afb. 9. Links boven: Plaat 15 uit MAURY's druk van 1833. Rechts boven: De instrumenten uit het tweede kistje van MARIE LOUISE in dezelfde volgorde neergelegd zoals MAURY ze afbeeldde. Links onder: Plaat 21 uit MAURY's druk van 1833. Rechts onder: Dezelfde plaat uit de Amerikaanse druk van 1843: de sonde van RICCI is weggelaten.

gingiva bij het moeilijk doorbreken van temporaire elementen, als voor subperiostale abcessen. We krijgen de indruk dat van het gehele instrumentarium dit instrumentje het meest gebruikt is geweest. Het instrument links diende om afgebroken stiften te omboren en te verwijderen. Ze werden door MIEL ontworpen in 1813. MAURY schrijft dat alle instrumenten zoals ze afgebeeld staan in het boek uit 1828 reeds in 1823 gedeponereerd werden in de Cabinet van de École de Médecine te Parijs. Men heeft dus vijf jaar de gelegenheid gehad ze te kopiëren en het is daarom misschien wel aannemelijk dat MERCURE in 1828 de reis naar Parijs ondernam om het instrumentenkistje van MARIE LOUISE in ontvangst te nemen. In hoeverre de tandheekkundige instrumenten in NAPOLEON's tijd onder de tandartsen voor gebruik bij de bevolking verbreid waren, weten we niet. Wel is met het bezit van deze twee kistjes bewezen, dat MARIE LOUISE voor die tijd zeer dental-minded was.

De foto's van MAURY's werken, het instrumentenkistje van MARIE LOUISE en van de bijbehorende documenten zijn genomen door de Heer JAC. P. STOLP. Het copy-recht berust bij het Utrechts Universiteitsmuseum. Reproductie zonder schriftelijke toestemming van het Utrechts Universiteitsmuseum is verboden.

Stadhouderslaan 10,
Den Haag